

Borůvka, Otakar: Other works

Otakar Borůvka

Vzpomínka na Matyáše Lercha

Informace pobočky JČSMF Brno, 1987, 21-23

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/500283>

Terms of use:

© Jednota československých matematiků a fyziků, 1987

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library*
<http://dml.cz>

V Z P O M Í N K A N A M A T Y Á Š E L E R C H A

Otakar Borůvka

Matyáš Lerch (1860-1922) patří k předním osobnostem novější historie české vědy, jako matematik světového významu. Proslul svými výkony v matematické analýze a v teorii čísel, zejména výsledky o Laplaceově transformaci, na nichž stojí moderní operátorový počet, a svým dílem "Essais sur le calcul du nombre des classes de formes quadratiques binaires aux coefficients entiers" poctěným Velkou cenou pařížské akademie věd (1900). Z matematiků všech národností, kteří od poloviny minulého století působili na území rakousko-uherské monarchie, zařadil bych Matyáše Lercha na přední místo.

Matyáš Lerch pracoval v Brně od r. 1906 jako profesor tehdejší České vysoké školy technické, a od r. 1920, po vzniku Masarykovy university, na její přírodovědecké fakultě, kde se stal prvním profesorem matematiky. V odborných kruzích byl znám svým bojovným úsilím o hluboké matematické vzdělání inženýrů a nekompromisním postojem vůči všem projevům nedokonalosti vědecké práce v matematice. Byl náročným examinátorem, ale uznale oceňoval pracovní snahy studentů.

Vysoké školy a jiné instituce všude na světě pečlivě udržují tradice svých vynikajících členů. Vědecké dílo Matyáše Lercha v matematické analýze, jež je hlavním výrazem jeho činnosti, bylo společnou prací matematiků na brněnských vysokých školách podrobně prostudováno a zhodnoceno v obsáhlé publikaci [1], a rovněž životní osudy Matyáše Lercha byly autenticky prozkoumány a zveřejněny [4], [5]. Na budově, v níž Matyáš Lerch pracoval, v areálu přírodovědecké fakulty Univerzity J.E. Purkyně (Kctlářská ul. 2) byla péčí brněnských vysokých škol a průmyslu umístěna pamětní deska (1960) [2]. Tyto snahy o uctění a uchování památky Matyáše Lercha měly by být dovršeny prozkoumáním jeho rukopisné pozůstalosti, kritickým rozбором jeho prací v oboru teorie čísel a vydáním sebraných spisů - úkol, který přechází na naše matematiky mladší generace.

Matyáše Lercha jsem poznal na brněnské technice jako student stavebního inženýrství (1918). Poslouchal jsem jeho přednášky na technice a na přírodovědecké fakultě a brzy jsme se stal jeho asistentem při nově zřízeném Matematickém ústavu přírodovědecké fakulty (1921). Tento vývoj byl podstatně ovlivněn vynikající činností brněn-

ského odboru Jednoty českých matematiků a fyziků, v jejímž rámci jsem Matyáše Lercha osobně blíže poznal [3].

Mám živou vzpomínku na první přednášku Matyáše Lercha, kterou jsme od něj slyšel. Byla to přednáška na brněnské technice, někdy koncem listopadu v r. 1918, v povinném kurzu Matematika I, který Matyáš Lerch vedl. V té době, brzy po skončení I. světové války, byla technika přeplněna posluchači několika studentských generací, kteří se vraceli z vojenské služby ke studiu.

Při vstupu na techniku jsem se nejvíce zajímal o studijní situaci v matematice a fyzice, neboť jsem tyto předměty považoval pro úspěch studia za nejdůležitější, a právě v nich jsme měli dobré znalosti, jdoucí daleko za středoškolskou látku. První informace v tomto směru jsem získal od starších studentů při zápisu na techniku, přičemž zprávy o zkouškách u profesora Lercha nebyly příliš povzbudivé. Proto jsme očekávali první matematickou přednášku na vysoké škole s mírným vzrušením.

Přednáška byla stanovena na 10. hod. v rýsovně v přízemí strojnického (severního) křídla budovy techniky na Veveří ul. č. 95. Byla to pravděpodobně místnost s největší dosažitelnou kapacitou. Vešel jsem do místnosti přeplněné nepřehledným počtem studentů, z nichž mnozí byli ve vojenských uniformách. Přední řady stolů byly hustě obsazené.

Pak vstoupil Mistr. Byl menší postavy, v tmavém obleku s bílým motýlkem. Šel o holi pomalu dlouhou místností ke katedře. Odložil hůl, postavil se v ostrém úhlu ke studentům, oblékl si bílou rukavici, vzal křídlo a začal přednášet. Mluvil poměrně slabým hlasem, pro posluchače v zadních řadách asi neslyšitelně, a psal krasopisně v rovných dlouhých řádcích. Jen zřídka se pootočil ke studentům, aby zdůraznil výsledek, k němuž právě došel.

Přednáška se týkala pokročilé látky, neboť od začátku školního roku již uplynulo několik týdnů, a výuka byla v plném běhu. Nicméně jsme poznali, že šlo o popis vlastností spojitých funkcí jedné proměnné a přednášce jsem vcelku rozuměl. Odcházel jsem s posílenou nadějí na úspěch svého dalšího studia.

Základní literatura

- [1] O. Borůvka a spolupracovníci: Dílo Matyáše Lercha v oboru matematické analýsy. Práce Erněnské základny Československé akademie věd, XXIX (1957), 417-540.

- [2] O. Borůvka: Oslava 100. výročí narozenin českého matematika Matyáše Lercha. Spisy přírod. fak. Univ. J.E.Purkyně. čís. 425 (1961), 349-372.
- [3] O. Borůvka: Několik vzpomínek na matematický život v Brně. Pokroky mat., fyz. a astron., XXII (1977), 91-99.
- [4] L. Frank: O životě Matyáše Lercha. Čas. pro pěst. mat., 78 (1953), 119-137.
- [5] J. Škrášek: Život a dílo profesora Matyáše Lercha. Čas. pro pěst. mat., 85 (1960), 228-240.

Z Á B Ě R Y Z H I S T O R I E J E D N O T Y

Petr Dub

Před 125 lety, v roce 1862, vznikl Spolek pro volné přednášky z matematiky a fyziky. V roce 1869, kdy byly přijaty jeho nové statuty, Spolek dostal nový název Jednota českých matematiků (JČM).

Před 115 lety, v roce 1872, zakládá JČM při příležitosti deseti-letého jubilea Spolku Časopis pro pěstování matematiky a fyziky. Jeho vydávání JČMF ukončuje v roce 1951. Pokračovateli Časopisu se staly dva časopisy matematické (Časopis pro pěstování matematiky a Czechoslovak Mathematical Journal) a dva časopisy fyzikální (Československý časopis pro fyziku A a Czechoslovak Journal of Physics B), jejichž vydavatelem je ČSAV.

O vzniku Jednoty a o jejím Časopise podrobně pojednávají dva články v připravovaném Jubilejním almanachu (1): "Od Spolku pro volné přednášky z matematiky a fyziky k Jednotě českých matematiků a fyziků" (J. Petráň) a "Časopis pro pěstování matematiky a fyziky a jeho pokračovatelé" (M. Brdička a Š. Schwabik).

Před 100 lety, 26. března 1887, se narodil prof. PhDr. Antonín Šimek.

Po studijích přírodních věd na filozofické fakultě Karlovy univerzity zde začal pracovat nejprve v Ústavu mineralogickém a později v Ústavu chemickém. Po doktorátu filozofie odešel v roce 1911 studovat na univerzitu v Jeně. V roce 1913 se stal asistentem u prof. Jaegera v Groningách v Holandsku. Ke konci první světové války vedl chemickou laboratoř měděných dolů v Sedmíhradsku a po válce se